

УДК 327(57)

Примљено:
17. јануар 2011.

Прихваћено:
25. мај 2011.

Прегледни рад

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

NATIONAL INTEREST

Година VII, vol. 10

Број 1/2011.

стр. 363-386

Драган Траиловић*

ЦЕНТРАЛНА АЗИЈА И НОВА ВЕЛИКА ИГРА – ГЛАВНИ ГЕОПОЛИТИЧКИ АКТЕРИ

Резиме

Рад разматра који су то главни геополитички актери нове Велике игре као и то које су основне детерминанте, интереси и циљеви који ове геополитичке актере на простору Централне Азије наводе на активан и свестран геополитички ангажман у региону. Додатно, циљ је да се утврде и средства, мере и начини помоћу којих ови актери настоје да успостављене геополитичке циљеве и остваре. Прво се у раду даје опис основних физичко-географских и демографских карактеристика, али и политичких процеса битних за овај регион, а затим се анализирају односи три највећа геополитичка актера у овом региону - Русије, Кине и САД. Рад се даље бави и мањим регионалним силама као што су Турска, Иран, Индија и Пакистан и њиховом улогом у новој Великој игри, као и улогом коју имају саме централноазијске републике у својим односима са великим силама у оваквим новонасталим околностима.

Кључне речи: Централна Азија, нова Велика игра, геополитика, Русија, Кина, САД, нафта, гас, безбедност, регионална сарадња

* Институт за политичке студије, Београд

Увод

Централна Азија је била, али је и данас, и то све више, битан регион гледано са становишта геополитике и геоекономије. Главна одлика Централне Азије јесте да је она веома често током историје била полигон сукобљавања интереса и одмеравања снага великих сила. Као и некада, када су се на овом простору одмеравале снаге и сукобљавали интереси Велике Британије и Русије кроз оно што је означено као Велика игра, тако се и данас игра наставља, само су играчи бројнији и њихови међусобни односи компликованији. Регион је значајан, пре свега, због великих резерви нафте и гаса који се у њему налазе, а на ексклузивитету добија још више после терористичког напада на САД, 11. септембра 2001. године и почетка борбе против глобалног тероризма, пре свега због своје географске близине са Авганистаном. Тада на велика врата у Централну Азију улазе Сједињене Америчке Државе и покрећу још једну партију сада нове Велике игре. У игру се активно укључују и Русија, Кина, али и мањи регионални играчи као што су Иран, Турска, Индија и Пакистан.

1. Централна Азија – физичко-географске, демографске карактеристике и политички процеси

Да би се могло разумети геополитичко понашање актера нове Велике игре, потребно је најпре позабавити се неким од најзначајнијих физичко-географских, друштвено-географских чиниоца, али и политичких процеса у региону, јер управо они представљају основне детерминанте које условљавају овакво или онакво, геополитичко, геостратешко и геоекономско понашање на овом простору.

Централна Азија подразумева велику континенталну област на Азијском континенту и обухвата простор од Каспијског језера на западу до централне Кине на истоку и од јужне Русије на северу до северне Индије на југу, односно по ужем схватању до Ирана и Авганистана на југу. Међутим, постојећа одређења њених граница су веома различита, па се може рећи да због тога не постоји једно општеприхваћено.

За потребе овог рада, овај термин ће се користити у његовом географски ужем и политичком значењу и подразумеваће простор који обухвата пет централноазијских република - *Узбекистан, Казахстан, Киргистан, Таџикистан и Туркменистан*.

Овако одређен простор Централне Азије обухвата површину од 3.994.300 км квадратних, док сам Казахстан има површину од 2.724.900 квадратних километара.¹ Ово је подручје великих низија, котлина и висоравни, као и високих планина, али и травнатих степа и пустиња.² Географски поматрано она представља континенталну спону Европе са остатком Азије, пре свега са Кином. Клима је континентална, пустињска и сува. Плодног земљишта и шума је мало, док велико природно богатство представљају руде обојених метала. Најзначајније реке су Аму Дарја и Сир Дарја, а као стратешки значајна издваја се Ферганска долина, коју заједно деле Узбекистан, Таџикистан и Киргистан.³ Ово је регион који располаже и значајним залихама нафте и земног гаса. Казахстан, на пример, има резерве гаса од око 3.000 милијарди кубних метара, нафте од око 40 милијарди барела,⁴ али и значајне резерве угља. Такође, Узбекистан и Туркменистан имају значајне резерве нафте и природног гаса.

Централну Азију у оваквом ужем одређењу насељава око 51 милион становника, са око стотинак различитих етничких група, од којих је највећа узбечка, која броји око 27 милиона⁵ припадника и која као таква чини значајну мањину и у осталим републикама Централне Азије. По државама етничка и језичка структура је веома разнолика.⁶ У Казах-

1 Лексикон држава света, Политика, Народна Књига, Београд, 2006.

2 Пустиња Каракум у Узбекистану и пустиња Кизилкум у Туркменистану

3 Ферганска долина је најгушће насељена област Централне Азије. Главни град Узбекистана, Ташкент се налази на овом простору.

4 Др Зоран Петровић Пироћанац, *Геополитика енергије*, Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“, Београд, 2010, стр. 171-174.

5 Податак је само за Узбекистан

6 Етнички састав по земљама: *Киргистан* – Киргизи, 52,4%, Руси 21,5%, Узбеци 12,9% и остали; *Узбекистан* – Узбеци, 71,4%, Руси 8,3%, Татари 2,4%, Казази 4,1%, Таџици 4,7%, остали 9,1%; *Таџикистан* – Таџици 64,9, Узбекистанци 25%, Руси 3,5% остали 6,6%; *Туркменистан* – Туркмени 85%, Узбеци 5%, Руси 4%, остали 6%; *Казахстан* – Казази 53,4%, Руси 30%, Украјинци 3,7%, Узбеци 2,5%, Немци 2,4%, Татари 1,7%, Ујгури 1,4% остали 4,9% (Извор: *Лексикон држава света*, Политика, Народна Књига, 2006.)

стану, на пример, живи велики број Руса па се тако поред казачког језика у свакодневном општењу, односно као језик међуетничке комуникације користи и руски језик. Доминанта религија у Централној Азији је ислам (сунитски), док је у готово свим овим земљама заступљена и руска православна вера.

После распада Совјетског Савеза, а почетком деведесетих година све централноазијске републике проглашавају своју независност и доносе нове уставе чиме започиње и формирање њиховог актуелног политичког система. На обликовање политичког систем централноазијских земаља утицао је и утиче велики број различитих детерминанти као што су географске, демографске, етничке и религијске, економске, али као један од значајних фактора издваја се историјско наслеђе, пре свега наслеђе комунистичког периода. Дакле, поред различитих утицаја које је овај регион трпео од царске Русије, највише утицаја на формирање политичког система са „јаким“ председником имала је совјетска Русија, а касније и Руска Федерација у којој је такође битно истакнута институција шефа државе у политичком систему. Овакво историјско наслеђе је у политичку културу централноазијских земаља уткало обрасце ауторитарне политичке власти, култа личности, једнопартизма и свеprisутне државе што се јасно одразило на политички систем ових држава. Један од најјачих култа личности у Централној Азији изградио је бивши председник Туркменистана, Сапармурат Нијазов.⁷ Готово у свим централноазијским републикама и после стицања независности на власти остају лидери комунистичких партија и њихови кадрови.⁸ У оваквим околностима доносе се и уставни ових земаља где се показују јасне намере да се највише политичке власти концентрише у институцији председника републике. Свих пет земаља Централне Азије су по облику владавине републике, уставом дефинисане као унитарне, демократске, правне и секуларне државе. Уставом као највишим правним актом у свим централноазијским републикама предвиђена је и подела власти на законодавну, извршну и судску власт. Законодавна власт у политичким системима ових

7 Др Зоран Крстић, *Модерни недемократски режими насиља*, Факултет политичких наука, Чигоја штампа, Београд, 2008, стр. 62.

8 Lutz Kleveman, *The New Great Game: Blood and Oil in Central Asia*, Grove Press, New York, 2004, p. 2.

земља припада у већини дводомним парламентима, осим у Туркменистану и у Киргистану. Извршна власт у земљама Централне Азије је формално бицефална, односно мешовита и чине је председник републике и влада. Однос егзекутиве и легислативе у централноазијским републикама карактерише очигледна превага извршне власти која се огледа у институцији „јаког“ председника републике, који је по томе најзначајнија институција политичког система.

2. Главни геополитички актери нове Велике игре

Као што је раније речено, простор Централне Азије је простор на коме су се сукобољавали или поклапали интереси великих сила како у прошлости тако и данас. На овом простору се поново одвија оно што је за период 19. века било одређено као „Велика игра“,⁹ али овога пута са много више актера и заинтересованих страна и сукобљених или поклопљених интереса. Најпре је ту дугогодишње историјско присуство Русије, али и све више заступљеније присуство Кине и САД, али и још неких сила из региона као што су Иран (повратак утицаја на просторима некадашњег персијског царства), Турска (језичке и културолошке везе), Индија, Пакистан.¹⁰ Наравно, не треба заборавити и саме државе Централне Азије, које свака на свој начин настоји да делује у оваквим околностима.

9 Саму реч, односно фразу „Велика игра“ први је употребио Џ.В. Кај у својој књизи „Историја рата у Авганистану“, међутим, њеном даљем ширењу и популарности значајно доприноси Радјар Киплинг, књигом „Ким“. Термин „Велика игра“ се користио да се значи ривалство у централној Азији, а пре свега на простору Авганистана, до кога је дошло између руског царства и британске круне у 19. веку. Док се у Великој Британији користио израз „Велика игра“ у Русији је овакво стање односа између ње и британске круне било означено као „Игра сенки“. Уопштено посматрано и са савремене тачке гледишта фраза Велика игра означава геополитичке и геостратешке, у крајњем геоекономске односе великих сила у овом делу света. За разлику од ранијег схватања сада поред Русије, ново одређење овог појма подразумева и нове силе које имају своје појединачне интересе у региону као што су Кина, САД, али и неке регионалне силе као што су Иран, Турска, али и Индија и Пакистан. У складу са тим ово геополитичко надметање у Централној Азији се сада одређује као - нова Велика игра.

10 Бошко Јакшић, „Геополитика Централне Азије“, у: *Геополитика и геоекономија Азије*, (приредила: Драгана Митровић), Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

Ово је регион који се налази у срцу Азије и као такав представља спону истока и запада, севера и југа. Ово је регион који у Макиндреровој теорији, између осталих, припада хартленду и као такав представља пут у овладавање „светским острвом“ у борби „сила копна“ и „сила мора“. Најбољи практични доказ тога јесте сукобљавање Русије и Британије у 19. веку управо на овом простору, али и најновији развој догађаја.

Изазови, ризици и претње безбедности у региону су бројни (етнички и религијски конфликти, организовани криминал, деградација животне средине и еколошки проблеми, гранични спорови и грађански ратови) и представљају основе његове нестабилности. Поред тога, а као што је раније речено, регион обилује резервама нафте и гаса. То је онај чинилац који уводи нове геополитичке играче у регион. Полазећи од тога на овом простору се поред одвијања традиционалних геополитичких надметања заправо одвија процес нео-геополитичког (постмодерна геополитика) тактизирања као споја геополитике и геоекономије, са нагласком на другу. Актери и учесници у региону, као и њихови циљеви нису нимало исти као у Великој игри 19. века. У овоме не учествују више само државе, већ и различити недржавни актери (терористичке групе), изазови нису само војни већ и невојног карактера (еколошки проблеми, вода и сл). Овде делују и различите регионалне и међународне владине и невладине организације, разне верске, пре свега исламске групе, борци за људска права и заштиту животне средине као и различите илегалне оружане снаге. Све то указује да се на односе великих сила у региону не може гледати само са класичног геополитичког становишта већ да се они морају посматрати много шире.

Полазећи од свега овога, неке од основних детерминанти геополитичких и геоекономских дешавања у региону биле би:

- значајан и стратешки битан географски положај
- рецидиви руске доминације регионом
- етнорелигијски сукоби, радикализација ислама и тероризам
- некласични безбедносни изазови, ризици и претње – екологија, питање воде

- контрола и коришћење енергетских ресурса, нафта и гас, обојени метали, уранијум

2.1. Русија, Кина, САД и нова Велика игра

Падом Берлинског зида и распадом Совјетског Савеза јасно је било која је политичка и свеукупна друштвена формула однела победу. Јасно је било и то у ком ће се правцу кретати развој и реформе у земљама бившег совјетског блока. То је правац демократске транзиције и тржишне привреде. Такође, оваква дешавања су довела и до значајног преобликовања међународних односа и укупног међународног система. У оваквим условима и Русија је морала да размишља о преобликовању своје унутрашње, али као најзначајније и своје спољне политике, а све у циљу враћања статуса велике силе. Најпре, Русија се морала позабавити унутрашњим проблемима, затим редефинисањем односа са источноевропским земљама и Западом, а на послетку и својим „најближим иностранством“ Централном Азијом. Централна Азија је регион у коме у овом тренутку настаје геополитички вакуум који је требало попунити. Запад, пре свега САД су желеле да наплате добит која је проистекла из победе у Хладном рату са једне стране, док се са друге стране поставља питање да ли је Русија желела да призна ово „право“ Запада у потпуности. Показаће се да није. Русија је временом јасно истакла и данас истиче докле Запад може ићи у наплати својих хладноратовских дивиденди, а где се мора стати. Централна Азија је та граница. Интереси Русије и везе са регионом су бројне и у крајњем веома значајне како за Русију тако и за земље Централне Азије. Према неким мишљењима у Централној Азији на делу имамо „ћириличну верзију Монроове доктрине“, нема мешања са стране. Дакле, интереси Русије и њено активно ангажовање у региону проистичу из неколико разлога, а то су: историјски и географски, безбедносни и геостратешки, политички и економски.

Полазећи од тога, најпре је потребно истаћи да Русија топографски припада овом региону, односно представља његову северну границу. Као друго Русија, прво царска, а затим и совјетска има своје историјске корене и везе са регионом. Ово је област вишевековног руског утицаја. Русија

овај регион традиционално посматра као своје „двориште“, које је битно за њену националну безбедност. То се показало како у 19. веку у њеним односима са Британијом, тако и у време Хладног рата, али у новом постхладноратовском периоду. Дакле, као једна од значајних детерминанти Руског ангажмана у региону јесу најпре питања националне и регионалне безбедности. Веома рано као главна претња детектује се исламски дестабилишући фактор. Да је то тако показује и активно учешће Русије у грађанском рату у Таџикистану против талибанске претње. Према томе, успон радикалног ислама уочава се као главна регионална претња безбедности. Као друга претња безбедности јесу регионални етнички и верски конфликти међу државама и народима Централне Азије. Као још један чинилац, по некима и пресудан за руски свестран геополитички и геостратешки ангажман, јесте нарастајући утицај и присуство САД у региону, нарочито после 11. септембра и почетка рата против тероризма.¹¹ С обзиром да и сама тероризам одређује као битну претњу своје безбедности Русија је прихватила овакав амерички ангажман у Централној Азији. Међутим, такво расположење није дуго трајало. Отуда и појачавање сарадње са Кином, уочавајући САД као евентуалну заједничку претњу интересима у региону. На тај начин створен је одређени контра баланс САД и започето њихово „истискивање“ из региона.¹² У том правцу формирана је и Шангајска организација за сарадњу¹³, а раније потписан Споразум о колективној безбедности из 1992. године, прераста у регионалну безбедносну организацију 2003. године.¹⁴ Русија појачава и своје војно присуство у региону,

11 Др Зоран Петровић Пироћанац, *Геополитика енергије*, Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“, Београд, октобар 2010, стр. 364-367.

12 На самиту Шангајске организације за сарадњу 2005. године у Астани све чланице организације позвале су САД да одреди датум повлачења својих трупа из региона

13 Шангајска организација за сарадњу је међувладина безбедносна и економска организација основана 2001. године, на основама Шангајске петорке коју су чинили Кина, Казахстан, Киргистан, Русија и Таџикистан. Узбекистан приступила 2001. године када организација добија данашњи назив. Као један од главних циљева ове организације истиче се јачање међусобног поверења и добросуседских односа као и пријатељства међу земљама чланицама. Такође, као један од битнијих циљева јесте и заједничко ангажовање на очувању регионалног мира, стабилности и безбедности, као и борба против тероризма и екстремизма.

14 Организација договора о колективној безбедности - ОДКБ, као регионална

нарочито после отварања америчких база. У 2008. години Русија је изнела своје планове о проширењу војно-техничке сарадње са чланицама ОДКБ и успостављање једног интегрисаног система противваздушне одбране. ОДКБ је чини се покушај Русије да земље Централне Азије и војно приклони себи и на тај начин их спречи могућем укључењу у НАТО. Поред ових облика регионалне сарадње, Русија свој политички и економски утицај у овом региону остварује и преко Заједнице независних држава (ЗНД).¹⁵ Развијање билатералне и мултилатералне сарадње са земљама ЗНД је приоритет руске спољне политике стоји у Концепту спољне политике Руске Федерације, који је одобрио председник Медведев 2008. године.¹⁶ Још једна значајна међународна организација преко које Руска Федерација остварује свој, пре свега, економски утицај у региону јесте и Евроазијска економска заједница, која као свој крајњи циљ има успостављање како царинске уније тако и заједничког економског простора.¹⁷

Као још један циљ Запада, а пре свега САД, који додатно иницира руско свестрано ангажовање у региону, јесте и настојање да се Русији одузме монопол у контроли и експлоатацији енергије из Централне Азије, на пример изградњом нафтовода Баку – Тбилиси – Чејхан или реализовањем пројекта „Набуко“.¹⁸

Русија ће, показало се, бранити своје позиције и интересе у региону чак и силом. Она је то јасно показала војном интервенцијом у Грузији, затим признавањем независности

безбедносна организација настаје 2003. године. Чланице ове организације су: Јерменија, Белорусија, Казахстан, Киргистан, Русија, Таџикистан, Узбекистан. Битно је истаћи и то да је и Иран позван да приступи организацији.

15 Заједница независних држава је регионална међувладина организација која као своје чланице окупља једанаест република бившег Совјетског Савеза међу којима су све републике Централне Азије.

16 *The Foreign Policy Concept of The Russian Federation*, 2008, /18/03/2009/, <http://www.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272befa34209743256c630042d1aa/cef95560654d4ca5c32574960036cddb?OpenDocument>

17 Евроазијска економска заједница (*The Eurasian Economic Community – EurAsEC*) је међународна економска организација основана 2000. године коју чине Белорусија, Казахстан, Киргистан, Русија и Таџикистан. Царинска унија између Белорусије, Казахстана и Руске Федерације ступила је на снагу 2010. године.

18 Гасовод „Набуко“ би требало да спроводи гас из Централне Азије, преко Турске, Бугарске, Румуније и даље до Аустрије са циљем смањења зависности од руског гаса

Абхазије и Јужне Осетије, али и кризом око испоруке гаса Украјини. Порука је јасна, односно, како је и сам председник Русије Медведев рекао: „Русија као и друге земље на свету, има регионе у којима има привилеговане интересе“.¹⁹

Такође, руско присуство у региону засновано је и на чињеници да још увек велики број Руса живи у земљама Централне Азије па се као потреба истиче и заштита њихових интереса, док са друге стране у неким деловима Русије живе и припадници народа из Централне Азије. Такође, у неким од ових земља православљем представља битно заступљену верску припадност дела становништва.

Наравно, економски интерес је незаобилазан. Као најбитније издваја се трговина земним гасом и нафтом, док је уопштено посматрано Русија већини ових земаља битан партнер трговинске размене. Киргистан и Таџикистан веома економски зависе од Русије из које се допремају значајан део робе на њихова тржишта. Такође, свестрану сарадњу, посебно трговинску, а укључујући и нуклеарну Русија развија и са Казахстаном. Све веће руске гасне и нафтне компаније, као што Гаспром, Лукоил и Росњефт послују на подручју Централне Азије. Наиме, један од најзначајнијих праваца извоза гаса и нафте из ових земаља у Европу воде преко руске територије и руских гасовода, па је тако значајан део руског гаса који иде у европске земље заправо реекспорт из Централне Азије, пре свега из Туркменистана.²⁰

У оваквим околностима Русија своје присуство у Централној Азији заснива на трговинским, политичким и пословним везама у региону, инвестицијама, продаји оружја²¹, војним присуством,²² доминирањем у мобилној телефонији и многим другим областима. Са друге стране, Русија за земље Централне Азије представља и пословни, интелектуални и

19 Наведено према: Поповић, П., „Кавказ“, у: Митровић, Д., (ред.), *Геополитика и геоэкономија Азије*, Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

20 Поповић, П., „Кавказ“, у: Митровић, Д., (ред.), *Геополитика и геоэкономија Азије*, Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

21 Почетком 2009. године Русија и Казахстан су потписале споразум о инсталирању С-300 одбрамбеног система

22 Русија 2002. стационира своје војне ваздухоплове на војном аеродрому Кант у Киргистану у оквиру подршке мултинационалним колективним снагама за брзо реаговање (*Collective Rapid Deployment Forces*), успостављених у оквиру Организације договора о колективној безбедности

културни центар. Мора се поменути и чињеница да утицај који Русија има у Централној Азији није заснован само на тврдој, војној и политичкој моћи, већ и на мекој моћи.²³ Наиме, у многим овим земљама се говори руски језик, слуша руска популарна музика и гледају канали различитих руских телевизија, што показује да је руски културни утицај неспоран на овом простору.

Растућа кинеска привреда и њен дугогодишњи развој на послетку отворили су и питање енергетске безбедности Кине. Наиме, да би овакав привредни развој био одржив неопходно је обезбедити сигурне и релативно трајне изворе енергије. Кина се још увек ослања на угаљ као енергент, међутим, из еколошких и других разлога потребно је извршити диверзификовање извора снабдевања²⁴ и постизање оптималне комбинације енергената. У том правцу Кина је додатне изворе енергије почела да тражи и на простору Централне Азије. По неким схватањима за Кину Централна Азија представља „резервоар ресурса“.²⁵

Јачање веза са регионом почиње већ крајем 90-их година, када Кина почиње да инвестира у изградњу нафтовода из Казахстана, а 2005. године кинеска државна нафтна компанија купује Петро Казахстан.²⁶ Поред тога гради се и казашко-кинески гасовод. Један од великих пројеката јесте и изградња гасовода Туркменистан-Кина. У складу са свим овим, Кина успоставља велики број билатералних, али мултилатералних веза са регионом и настоји да оствари сарадњу са централноазијским земљама мимо класичних условавања по питању карактера политичке власти, на пример, као што то чине САД, а кроз изградњу узајамног поверења, једнакости и обостране користи. Као најзначајнији вид мултилатералне сарадње и то по питањима безбедности и еко-

23 Marlene Laruelle, *Russia's Central Asia Policy and the Role of Russian Nationalism*, Central Asia – Caucasus Institute, Silk Road Paper, 2008, /17/03/2009/, <http://www.isdp.eu/files/publications/srp/08/ml08russiacentral.pdf>

24 80% нафте Кина допрема кроз Малачки пролаз између Малезије и Индонезије

25 Јакшић, Б., „Геополитика Централне Азије“, у Митровић, Д., (ред.), *Геополитика и геоекономија Азије*, Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

26 Драгана Митровић, „Шангајска организација за сарадњу – настанак, циљеви и донети нове безбедносно-економске структуре (централне) Азије (II)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3-4/2007, стр. 116

номске сарадње јесте оснивање Шангајске организације за сарадњу на иницијативу НР Кине. Под њеним окриљем 2003. године одржава се и прва здружена војна вежба, а 2004. године формирана је и Регионална антитерористичка структура са седиштем у Ташкенту, као стално тело ШОС-а.²⁷ Војну сарадњу Кина развија највише са Казахстаном и Киргистаном.

Као битан фактор у односима Кине и појединих земаља Централне Азије, јесте исламски радикализам и питање сепаратизма ујгурске муслиманске мањине у кинеској аутономној провинцији Синђанг.²⁸ У том правцу Кини је на руку ишла америчка војна интервенција у региону, посебно после стављања Источнотуркестанског исламског покрета на листу терористичких организација, али не и константно америчко приговарање о непоштовању људских права у НР Кини, посебно у области Синђанг. Дакле, питања безбедности и стабилности региона су такође од значаја за Кину и у складу са тим и разлог њеног ангажовања на овом подручју, посебно кроз регионалне облике сарадње на свим пољима. Наиме, као и Русија, Кина је географски блиска са регионом и дели границе са Казахстаном, Киргистаном и Таџикистаном. Поред сарадње по питању безбедности, НР Кина развија и веома добру трговинску сарадњу са земљама Централне Азије пласирајући своје производе на ово тржиште. НР Кина, такође, доста инвестира у овај регион, посебно у саобраћајну инфраструктуру. Неке од кинеских инвестиција у Централној Азији су највеће њене инвестиције у иностранству.²⁹ Полазећи од свега што је речено, интерес Кине за овај регион је велики и нема сумње да ће она своје интересе овде штитити на разне начине.

27 Драгана Митровић, „Шангајска организација за сарадњу – настанак, циљеви и донети нове безбедносно-економске структуре (централне) Азије (I)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1-2/2007, стр. 219-241

28 Мирољуб Јевтић, „Исламски екстремизам као облик угрожавања Кине“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2011, стр. 293-304

29 Драгана Митровић, „Шангајска организација за сарадњу – настанак, циљеви и донети нове безбедносно-економске структуре (централне) Азије (II)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3-4/2007, стр. 113-130

Једина спољна сила која делује у региону јесу Сједињене Америчке Државе. Ангажман САД у региону почиње веома рано, а све у складу са победничким понашањем после Хладног рата. Као главна детерминанта тадашњег ангажмана у региону јесте била енергија и економски интерес, као и настављање политике „обуздавања“. Међутим, активно учешће и присуство у региону започиње после 11. септембра и објавом рата међународном и глобалном тероризму.

Присуство САД у региону заснива се пре свега на јасним геостратешким основама у етимолошком смислу те речи. Наиме, показало се да је овај регион у географском смислу најпогоднији за инсталирање војних база и успостављање безбедних рута за допремање ресурса, а зарад контроле Авганистанске територије и „борбе против тероризма“. У том правцу Америка отвара своје базе у Узбекистану,³⁰ а у Киргистану користи ваздухопловну базу „Манас“. Таџикистан је дао на употребу међународни аеродром у Душанбеу, а Казахстан и Туркменистан су дозволили употребу свог ваздушног простора.³¹ Дакле, САД користе територију ових земаља за стационирање својих снага, али и снага других земаља чланица НАТО, ради војних дејстава у Авганистану. Земље региона прихватају овакав ангажман САД с обзиром да и саме тероризам и муслимански екстремизам истичу као главну безбедносну претњу. Значајан допринос САД су дале у борби против Исламског покрета Узбекистана, која је једна од најекстремнијих терористичких организација на овом простору. Међутим већ 2006. године, а затим и 2009. године ове земље, наручито после појединих инцидената, почињу да ускраћују гостопримство војницима САД. Ово осветљава чињеницу да су централноазијске земље приклоњеније сарадњи са Русијом и Кином него са Сједињеним Америчким Државама. То нарочито долази до изражаја када САД почињу да примењују стару формулу у складу са својим геополитичким и геоекономским циљевима, а која почива на промовисању демократије и тржишне привреде. Заменик помоћника државног секретара за Европу и Евроазију, Лин Паск добро

30 Карши Канабад војни аеродром

31 Richard Giragosian, „The strategic Central Asia Arena“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Vol. 4, No. 1, 2006, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, p. 133-153

је објаснила разлоге америчког ангажмана у овом делу света, а који са друге стране показују разлоге подозрења ових држава према САД. Она каже: „Примарни стратешки циљ САД у Централној Азији јесте да тамо види развој независних, демократски и стабилних држава, посвећених оној врсти политичких и економских реформи које су суштинске са сва модерна друштва и на путу ка интеграцији и светској економији. Стратегија коју примењујемо заснива се на остварењу три одређена циља истовремено. Први од ових циљева је безбедност. Наша антитерористичка сарадња штити суверенитет и независност ових држава и омогућава им стабилност која је неопходна за предузимање потребних реформи које иду на корист њихових дугорочних интереса. Међутим, у циљу да ове земље постану истински и трајно стабилне и да би биле потпуно интегрисане у светску заједницу, да би оствариле своје потенцијале, оне морају остварити већу транспарентност, поштовање људских права, и кретати се ка демократској политици. Коначно, развој централноазијских економских потенцијала, укључујући и њихове природне ресурсе, захтева слободну тржишну економију и директне стране инвестиције...“.³² На основу искустава других³³, централноазијске земље су у овоме увиделе претњу и могућност за демонтажање њихових режима што их је додатно окренуло ка Русији и Кини. Према томе, други основ ангажовања САД у региону јесте геоекономски. Као главни циљ поставља се слободан приступ централноазијској енергији, а заједно са ЕУ настојање да се смањи зависност од руског гаса и да се оствари диверсификација тражње и стварање конкуренције.³⁴ У складу са тим САД су биле те које су вршиле велики притисак да се изгради гасовод Баку – Тбилиси – Чејхан, са каснијим могућим прикључењем Казахстана, како би се заобишли Русија и Иран.

Утицај САД-а у региону остварује се и преко НАТО-а, с обзиром да су све земље Централне Азије чланице Парт-

32 Наведено према: Stephen Blank, *The Strategic Importance of Central Asia: An American View*, 2008, /12/05/2011/, <http://www.stormingmedia.us/58/5885/A588584.html>

33 Револуције у Грузији, Украјини и смена власти у Киргистану

34 Stephen Blank, *The Strategic Importance of Central Asia: An American View*, 2008. op.cit

нерства за мир. Посебно, војну сарадњу још од 90-их година САД развијају са Казахстаном.

2.2. Иран, Турска, Индија, Пакистан и нова Велика игра

Још од распада СССР-а Иран настоји да ојача своју регионалну политичку и економску позицију, а у оваквом развоју догађаја увидео је и прилику за ширење свог утицаја у Централној Азији. Разлози за то су бројни. Као прво, земље Централне Азије су већински муслиманске. Такође, Иран је и географски близак региону. По том основу постоје и језичке и етничке везе са појединим земљама Централне Азије (на пример, у Таџикистану се говори фарси језик). Поред свега тога, за Иран и његову националну безбедност, свакако јесте битна стабилност у овом делу света. Могуће даље ширење било каквих сукоба би у крајњем могло да угрози и безбедност самог Ирана и његовог политичког система. Околности под којима су демонтирани режими у Ираку и Авганистану су ишли на руку Ирану, јер га је то ослободило лоших односа са режимима ових земаља, пре свега са Талибанима. Међутим, то је инсталирало нову претњу, војно присуство Сједињених Америчких Држава и њихове критике упућене на рачун иранског политичког система као и његовог нуклеарног програма. Ту је и потпуно НАТО опкољавање иранске територије. Овакво стање ће у неколико допринети приближавању са Русијом, пре свега на дипломатском плану али и на пољу развијања нуклеарних технологија и наоружања. Из истих разлога Иран јача и своју сарадњу са НР Кином.³⁵ Према томе, везе Ирана са регионом Централне Азије су на основама политичке, економске и културне сарадње која се развија пре свега са Туркменистаном. Стреховања која су постојала од извоза политичког система који је успоставио Иран и исламске револуције у друге земље у региону донекле су се показала претераним, док је уместо тога спољна политика Ирана у региону показала карактеристике једне прагматичне политике. Приоритет спољне политике Ирана јесте сарадња на свим пољима са суседима и у ширем региону. Иран приступа свим важним регионалним међувладиним

35 Atal Subodh, "The New Great Game", *National interest*, issue 81, 2005, p. 101-105

организацијама као што су, на пример, ОПЕК, Организација за економску сарадњу,³⁶ Шангајска организација за сарадњу (посматрач), Организација исламске конференције. Дакле, три су главна циља Иранске спољне политике у овом региону. Најпре, то је проширење и развој саобраћајне инфраструктуре. У том правцу се највише напора улаже у изградњу железничких пруга, пре свега са Туркменистаном. Други циљ јесте успостављање политичког и економског утицаја пре свега кроз различите економске и безбедносне регионалне механизме. Као трећи издваја се остваривање учешћа у нафтним и гасним аранжманима у каспијском и централно-азијском региону.³⁷

Као и Иран и Турска своје интересовање за регион показује још деведесетих година, када централноазијске републике стичу своју независност. Турска своје везе са Централном Азијом у основи заснива на културолошким и етно-лингвистичким сличностима које има са овим регионом. Поред тога, неког већег утицаја на регион Турска нема. И Иран и Турска, узевши појединачно, немају довољно ресурса за неки већи ангажман у региону, посебно због тога што инвестиције потребне за Централну Азију превазилазе могућности појединачних држава.³⁸ Као друго, у региону активно делују много већи играчи као што су Русија, Кина, САД. Турска је трговински и политички засада више окренута ка Европи, али је и чланица Организације за економску сарадњу. Дакле, Турска одржава одређене економске, политичке и друге везе са регионом. Она је такође укључена и у неке од планова за изградњу гасовода и нафтовода који би заобилазили Русију.³⁹

36 Организација за економску сарадњу (*Economic Cooperation Organisation-ECO*) је међувладина регионална организација основана 1985. године између Турске, Ирана и Пакистана са циљем развијања економске, техничке и културне сарадње. Данас она има 10 чланица и то су: Авганистан, Азербејџан, Иран, Казахстан, Киргистан, Пакистан, Таџикистан, Турска, Туркменистан, Узбекистан

37 Richard Giragosian, „The strategic Central Asia Arena“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Vol. 4, No. 1, 2006, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, p. 133-153

38 Бошко Јакшић, „Геополитика Централне Азије“, у: *Геополитика и геоекономија Азије*, (приредила: Драгана Митровић), Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

39 Olga Oliker, „Conflict in Central Asia and South Caucasus: Implications of foreign interests and involvement, Turkey“, in Olga Oliker, Thomas S. Szayna (ed.), *Foultlines of conflict in Central Asia and the South Caucasus*, RAND, 2003, pp.

Прва посета Пакистанских власти на високом нивоу Централној Азији била је још 1991. године и то у циљу успостављања добрих и јаких веза са регионом. Циљ је био успостављање тзв. „стратешке дубине“. Пакистан у то време даје велике кредите готово свим централноазијским земљама, али и помоћ у храни и лековима. У билатералној сарадњи највише се одмакло са Узбекистаном. Велики број споразума је потписан између две земље највише на пољу економске, културне и научне сарадње. Међутим, грађански рат у Авганистану и пакистанска подршка Паштунима насупрот таткистанским и узбекистанским племенима, као и подршка талибанском режиму 1995. године значајно погоршава односе са централноазијским земљама. Дешавања после 11. септембра и подршка Пакистана САД у борби против Ал-Каиде поново отварају могућности сарадње Пакистана и Централне Азије. Пакистан је због сопствене безбедности и из страха могућег већег сукоба са Индијом, али и могућег преливања рата из Авганистана, веома заинтересован за добру сарадњу у региону и остваривање какве такве подршке. Односно, по појединим схватањима, Пакистан и Индија настоје да своје супротстављање пренесу и на друге терене како би на тај начин свака обезбедила за себе и своје циљеве већу подршку.⁴⁰ Пакистан је разуме се желео да игра на карту ислама када је реч о његовим суседима из Централне Азије. Међутим, то се није показало као најбоље решење, с обзиром на секуларност ових режима и доминантим утицајем Русије у региону. Пакистан у Централној Азији засада нема јаке партнере у колективној безбедности која би била предност у односу на суочавање са Индијом. По питањима Кашмира и уопштено индијско-пакистанског сукоба Централна Азија остаје по страни. Ипак, и Индија и Пакистан су посматрачи у оквиру истог безбедносног аранжмана, односно Шангајске организације за сарадњу. Поред тога, Пакистан са земљама у региону одржава билатералне односе по различитим питањима. У Пакистану такође постоје идеје о нафтним и гасним аранжманима са регионом, а економску сарадњу са регионом остварује и преко Организације за економску сарадњу. Са друге стране, када је реч о Индији, за разлику од Пакистана, њој јесте у

интересу опстанак секуларних режима у Централној Азији и њихова борба против исламског радикализма.⁴¹ У том правцу и Индија се ослања по различитим основама на билатералне односе са земљама у региону, а пре свега на економску и техничку помоћ коју пружа овим земљама. Индија посебне билатералне односе одржава са Казахстаном. Такође, Индија има и свој војни аеродром Фаркор у Таџикистану.⁴² Циљеви Индије у региону јесу стабилизација стања у Авганистану, али и приступ централноазијској енергији и добри односи са Русијом. Дакле, један од главних разлога ангажмана Индије на простору Централне Азије јесте остваривање енергетске сигурности, уочавајући овај регион као једну од опција за остварење тог циља.⁴³ Са друге стране најлогичнији пут централноазијским земљама до отвореног мора води преко Пакистана и Индије, тако да су повратно и ове земље заинтересоване за сарадњу. Индија у том правцу предлаже планове за изградњу саобраћајне инфраструктуре и тако овим земљама омогући излаз на море, како би могле да своје енергетске ресурсе пласирају даље на светско тржиште. Као неки од битнијих пројеката издвајају се предлози за изградњу нафтовода Туркменистан-Авганистан-Пакистан-Индија, као и предлог Ирана за изградњу гасовода Иран-Пакистан-Индија.⁴⁴ Овакве планове није још увек могуће реализовати у пуним капацитетима због и даље веома нестабилног региона Авганистана и Пакистана.

2.3. Централноазијске републике и нова Велика игра

Као што су то некада чинили локални канови тако се и данас понашају локални лидери централноазијских република у односима са великим силама у региону. Централноазијске републике у оваквим околностима настоје да балансирају између ових великих играча покушавајући да онемогуће

41 Исто

42 Richard Giragosian, „The strategic Central Asia Arena“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Vol. 4, No. 1, 2006, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, p. 133-153

43 Amresh Chandra, „Geopolitics of Central Asian Energy Resources and Indian Interest“, *Journal of Peace Studies*, vol. 16, issue 1-2, 2009.

44 Др Зоран Петровић Пироћанац, *Геополитика енергије*, Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“, Београд, октобар 2010, стр. 175-176

да било који од њих оствари апсолутну доминацију. Велика игра је у оваквим условима стварно велика. Пуно је играча и пуно интереса. Тако су централноазијски лидери прихватили ангажовање САД у региону пре свега из разлога борбе против тероризма и муслиманског екстремизма, што се издваја и као њихова главна претња безбедности. Други разлог јесте и економски интерес. САД су пружиле велику економску помоћ овим земљама, а у оним у којима је имала своје војне базе упошљавала је и локално становништво. Међутим, америчко промовисање демократије, заштите људских права и политичког плурализма детектовано је у овим земљама као могућа претња председничким режимима, посебно имајући у виду искуства Украјине, Грузије и Киргистана. То ове лидере додатно окреће Русији, која већ традиционално има своје корене у региону. Многи покушаји САД да приволи ове земље на своју страну нису успели, управо због јаких веза које председници ових република имају са Русијом. „Узбекистан свим срцем подржава курс руске спољне политике“ каже председник Узбекистана Каримов.⁴⁵ Многи покушаји да се заобиђе Русија у испоруци гаса завршавали си одустајањем неке од ових земаља.

Туркменистан је, на пример, дуго био приморан да свој гас у већини транспортује кроз Русију, али у регион се активно укључио још један битан играч у Великој игри, а то је НР Кина. Кина, као што је и раније речено, инвестира милионе долара у овај регион посебно у изградњу гасне, нафтне и путне инфраструктуре. Њено присуство у региону за ове земље представља добит с обзиром да када се јави више понуда они могу да бирају за себе најповољнију, односно најисплативију. Такође, присуство Кине донекле ослобађа ове земље страха од апсолутне руске доминације, која у оваквим условима не може да у потпуности да прибегава својим традиционалним спољнополитичким притисцима. Да је то тако показује и случај Туркменистана који је у једном тренутку прекинуо испоруке гаса Русији са примедбом на прениску цену, имајући у виду велики број могућих кандидата за његов пласман.⁴⁶

45 Наведено према: Јакшић, Б., „Геополитика Централне Азије“, у Митровић, Д., (ред.), *Геополитика и геоекономија Азије*, Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

46 Поповић, П., „Кавказ“, у: Митровић, Д., (ред.), *Геополитика и геоекономија Азије*, Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.

Казахстан је своју пажњу усмерио ка повећању економске и трговинске сарадње са Русијом. Он то посебно чини преко Евроазијске економске заједнице, где се као циљ поставља успостављање царинске уније и јединственог економског простора међу државама чланицама.⁴⁷

Дакле, за земље Централне Азије и њихово учешће у Великој игри свакако је од пресудног значаја регионална сарадња и повезивање. Сарадња по питањима безбедности и стабилности је за земље Централне Азије од суштинске важности, јер заправо, национална безбедност сваке од ових држава у коначном зависи од укупне регионалне безбедности, а нарушавање стабилности и безбедности у некој од ових појединачних држава повратно утиче на безбедност целог региона. У складу са тим, смрт Сапармурата Нијазова 2006. године и могућа дестабилизација Туркменистана, као и немири и смена Акајева, а касније и Бакијева у Киргистану изазвали су забринутост код централноазијских лидера, али и Русије и Кине од могућег преливања нестабилности и насиља и у суседне земље. Овакву безбедносну међузависност у једном региону Бери Базан одређује као „регионални безбедносни комплекс“.⁴⁸

С обзиром да су све ове земље *landlocked*, односно да ниједна од њих нема излаз на море, за њих је веома битна и сарадња са земљама као што су Авганистан, Пакистан и Индија, као могућих рута за пласман својих ресурса на светска тржишта и смањење зависности од Русије. Повратно све ове земље, пре свега Индија и Пакистан заинтересоване су за централноазијску енергију.

Оно што додатно компликује односе у новој Великој игри јесу свакако политички и свеукупни друштвени процеси који се одвијају у овим земљама. Наиме, у њима влада висок степен ендемске корупције, клановски и етнорелигијски сукоби, репресија над опозицијом посебно оном са исламским предзнаком, низак степен слободе медија и високе социјалне разлике. Стање привреде и економије је веома лоше

47 Председник Казахстана Нурсултан Назарбајев је истичући значај регионалне сарадње дао предлог о формирању Централноазијске Уније, међутим није се много напредовало на том плану

48 Barry Buzan, *People, States and Fear*, New York: Harvester Wheatsheaf, 1991, p. 190.

упркос трговању енергијом и високом стопом привредног раста, а све то због неједнаке и лоше редистрибуције оствареног дохотка. Висока стопа инфлације и незапослености, као и високе цене хране и недостатак квалитетне инфраструктуре додатно отежавају ствари. Као веома битна питања, али и могућа тачка спорења у будућности јесу и питања воде⁴⁹ и екологије.

Закључак

Геополитички, геоекономски и геостратешки положај Централне Азије, показало се, је неспоран. Да није тако неби било ни свестраног политичког, војног и економског ангажмана великих сила у овом региону. Такође, показало се да се не сме, као што је то уобичајено, целу геополитичку причу о региону сводити само на питање гаса и нафте, већ да се ствари морају посматрати знатно шире. Овај регион није битан само као извор енергетских ресурса, већ видело се, да је веома значајан и са аспекта безбедности и стабилности која се умногоме тиче пре свега Русије и Кине, које су као такве, блиске региону, али у коначном битан је и за безбедност САД.

Говорећи хладноратовским речником, из свега што је у раду речено, закључује се да се у региону преплићу интереси два блока. Један је онај који делује са запада на челу са Сједињеним Америчким Државама, а други блок је онај који на истој страни, упркос свим размимоилажењима, окупља компатибилне интересе Русије и Кине, а у крајњем и нарастајуће регионалне силе Ирана. Тачка сусретања је Кавказ и Каспијско језеро као улаз у срце континента односно Централну Азију. Ово је довело до тога да Кина и Русија, као одговор све већем Америчком присуству активирају различите облике регионалне војне, економске и политичке сарадње као извесни контрабаланс Америци, супротстављајући се униполарној структури света са настојањем да се он организује на мултиполарним основама. Поред свега тога, овај регион видело се, и даље остаје веома нестабилан са корпусом различитих изазива, ризика и претњи безбедности и стабилности. Чини се да одговор и решење не лежи само у рукама великих

49 60% воде Централне Азије налази се у Киргистану и Тацикистану

играча већ и у рукама локалних лидера и централноазијских република и у томе колико су саме истрајне у настојањима да реше своје унутрашње, али и нагомилане међусобне проблеме. Регионална сарадња је незаобилазно средство остварења овог циља.

Литература

- Amresh Chandra, "Geopolitics of Central Asian Energy Resources and Indian Interest", *Journal of Peace Studies*, vol. 16, issue 1-2, 2009.
- Atal Subodh, "The New Great Game", *National interest*, issue 81, 2005, p.101-105
- Бошко Јакшић, „Геополитика Централне Азије“, у: *Геополитика и геоекономија Азије*, (приредила: Драгана Митровић), Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.
- Barry Buzan, *People, States and Fear*, New York: Harvester Wheatsheaf, 1991.
- Драгана Митровић, „Шангајска организација за сарадњу – настанак, циљеви и донети нове безбедносно-економске структуре (централне) Азије (II)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3-4/2007, стр. 113-130.
- Драгана Митровић, „Шангајска организација за сарадњу – настанак, циљеви и донети нове безбедносно-економске структуре (централне) Азије (I)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1-2/2007, стр. 219-241.
- Зоран Петровић Пироћанац, *Геополитика енергије*, Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“, Београд, 2010.
- Зоран Крстић, *Модерни недемократски режими насиља*, Факултет политичких наука, Чигоја штампа, Београд, 2008.
- Lutz Kleveman, *The New Great Game: Blood and Oil in Central Asia*, Grove Press, New York, 2004.
- Лексикон држава света*, Политика, Народна Књига, 2006.

- Marlene Laruelle, *Russia's Central Asia Policy and the Role of Russian Nationalism*, Central Asia – Caucasus Institute, Silk Road Paper, 2008, <http://www.isdp.eu/files/publications/srp/08/ml08russiacentral.pdf>
- Мирољуб Јевтић, „Исламски екстремизам као облик угрожавања Кине“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр.1/2011, стр. 293-304.
- Olga Oliker, „Conflict in Central Asia and South Caucasus: Implications of foreign interests and involvement, Turkey“, in: *Foutlines of conflict in Central Asia and the South Caucasus*, (edited by: Olga Oliker, Thomas S. Szayn), RAND, 2003.
- Петар Поповић, „Кавказ“, у: *Геополитика и геоекономија Азије*,(приредила: Драгана Митровић), Регионалне студије Азије, ФПН, Београд, 2009.
- Richard Giragosian, „The strategic Central Asia Arena“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Volume 4, No. 1, 2006, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, p. 133-153.
- Stephen Blank, *The Strategic Importance of Central Asia: An American View*, 2008, <http://www.stormingmedia.us/58/5885/A588584.html>
- The Foreign Policy Concept of The Russian Federation*, 12. July 2008, <http://www.mid.ru/nsosndoc.nsf/0e9272befa34209743256c630042d1aa/cef95560654d4ca5c32574960036cddb?OpenDocument>

---

*Dragan Trailović**CENTRAL ASIA AND NEW GREAT GAME
– THE MAJOR GEOPOLITICAL ACTORS*

Summary

This paper determines the main geopolitical actors of the new Great Game, as well as the basic determinants, interests and goals that lead those actors to an active and profound geopolitical engagement in the geopolitical space of the Central Asia. In addition, the goal is to determine the instruments and ways in which these actors are trying to achieve set geopolitical objectives. Initially, the paper describes the basic physical-geographic and demographic characteristics, as well as political processes relevant to the region, and then analyzes the relationships among the three major geopolitical players in this region - Russia, China and the US. The paper further deals with smaller regional powers such as Turkey, Iran, India and Pakistan and their role in the new Great Game, as well as with the role played by the Central Asian republics in their relations with the major powers in these new circumstances.

Key words: Central Asia, New Great Game, geopolitics, Russia, China, US, oil, gas, security, regional cooperation